

BASKIN ORAN

SORU/CEVAP

Baskın Hoca derslerine “Ermeni Sorunuyla” devam ediyor. Bu ay vize, gelecek ay final.

-Ermeni Vizesi-

SORU: “Türkiye Kamuoyunun Ermeni Sorunundaki Tarihsel ve Psikolojik Tıkanışı Hangi Tabulardan Kaynaklanıyor?”

CEVAP:

Önce tanım verelim: Konumuz bağlamında Tabu, konuşmak gerektiği halde “hain” ilan edilme korkusuyla konuşamadığınız konudur. Bugün Ermeni meselesi artık geniş ve açık bir biçimde tartışılmaktadır; yani resmî ideolojinin dışında görüş bildirenler hain olarak itham edilse bile bu konu artık tabu olmaktan çıkmıştır. Her türlü engelleme çabasına rağmen 24-25 Eylül 2005’te Bilgi Üniversitesi’nde düzenlenen konferans bu tabuya son darbeyi vurmuştur.

Sadece resmî ideolojinin Ermeni sorunu konusundaki tarihsel zikzaklarına bakmak bile gerçeği anlamamızı sağlayabilir. Önce “Ermeni sorunu da neymiş, biz böyle bir şey duymadık” denildi. Bunun bir anlam taşımadığı görülünce, “Ermeni katliamı diye bir şey olmamıştır” diye devam edildi. Uluslararası tepkinin daha da artması üzerine bu sefer Tehcir yapıldığı ve bir miktar telefata olduğu kabul edildi fakat bunun sorumluluğu karşı tarafa yüklendi: “Ermeniler savaş içinde isyan ettiler ve orduyu arkadan vurdular, onun üzerine cephe bölgelerinden uzağa göç ettirildiler; bu sırada salgın hastalıklardan ölenler oldu” denildi. Fakat Tehcir’in Trakya’yı bile kapsadığı gerçeği karşısında bu da kimseyi tatmin etmeyince “İsyan ettiler, mukatele (karşılıklı öldürme) oldu”ya kadar geldik.

Son olarak Prof. Dr. Türkkaya Ataöv’ün 31 Ekim 2005 tarihli *Hürriyet* gazetesinde çıkan “200.000 Ermeni, Müttefik ordularıyla birlikte Türklere karşı savaştı” biçimindeki demeci, Osmanlı Ermenilerinin vatanlarına ihanet ettiklerini ima ederek bu son savunma biçimini tamamlıyor ve onu Tehcir’in boşuna yapılmadığı üzerine inşa etmeye devam ediyor. Oysa, Osmanlı’dan kaçıp Rus ordularında görev yapan Ermenilerin sayısı Ermeni kaynaklarına göre 1.000-5.000, Türk ordu

kaynaklarına göre 6.000-15.000 (Michael Mann, **The Dark Side of Democracy, explaining ethnic cleansing**, Cambridge University Press, 2005, s.135)

Çarlık Rusyası ordularına katılan Rusya Ermenilerinin sayısı 150.000 kadar. Osmanlı ordularında görev yapan Ermenilerin sayısı, bu konuyu objektif olarak işleyen nadir bilimadamlarından olan Mann'a göre 200.000'i aşkın, çünkü erkekleri askere alınıp silahsız Amele Taburlarına aktarıldılar. Osmanlı'da yaşayan Ermenilerin bağlı buldukları devlet adına savaşmalarını kabul ediyoruz da, Rusya Ermenilerinin kendi devletleri yararına savaşmasını niçin hainlik olarak görüyoruz? Osmanlı Ermenilerinin vatanlarına ihanet ettikleri için tehcir edildikleri tezi bu tarihsel gerçekler karşısında çöküyor.

***

Ermeni Sorunu'nun tabulaşma sürecini üç tarihsel aşamada incelemek lazım. 1) Osmanlı'nın Son Günleri 2) Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in Başları 3) Günümüzde Tabu.

Osmanlı'nın son günlerinde bu konu tabu falan değildir. Konuşulmakta ve tartışılmaktadır. Tetkik-i Seyyat (Kötülükleri İnceleme) Komisyonu ve Divan-ı Harb-i Örfi kurulmakta, ölüm cezaları verilmektedir. Bir de "Tecziye (Cezalandırma) Ahitnamesi" var. Bu konu Türkiye'de fazla bilinmez. Zaten genel olarak dikkat ettiyseniz, Türkiye'de bir belgeden ne kadar çok bahsediliyorsa o belge o kadar az biliniyordur. Tecziye Ahitnamesi de, hiç kimselerin ağzından düşmeyen Misak-ı Milli'nin bir parçası olarak doğdu. Satır içinde İttihat ve Terakki yöneticilerinin, satır arasında da Tehcir'i yapanların cezalandırılmalarını öngörüyordu.

Fakat diğer yandan bu tabunun kökenleri de bu döneme dayanıyor. İmparatorluk batarken hem İttihatçı seçkinler, hem de Anadolu Eşrafı "hayatta kalma ve meşru müdafaa psikolojisi"nin varlığıyla hareket ediyordu. "Osmanlıcılık ve İslamcılık işe yaramadı. Son elli yılda (1870-1920) toprağımızın yüzde 85'i ve nüfusumuzun yüzde 75'i elden çıktı," düşüncesi Türkçülüğün temellerini atarken, elde bir tek Anadolu'nun kalması sanki orada yapılacak her türlü etnik/dinsel temizliği meşrulaştıran bir mazeret olarak görülmeye başlandı.

Kurtuluş Savaşı'nın sonunda ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ermeni tabusu, genel olarak Sevr Antlaşması ve onun toplumda yarattığı psikolojik çöküntü üzerinde temellendi. Sevr'de özerk bir Kürdistan kuruluyor (Md 62 – 64.), İzmir civarı Yunanistan'a katılmaya gidiyor (Md. 65 – 83), o günkü kocaman Trabzon vilayetinde

ve Doğu Anadolu'da, yani Anadolu'nun yaklaşık üçte birinde bir Büyük Ermenistan ortaya çıkıyordu (Md. 88-89). Md.142 ve 144'ye göre de Ermeniler dönüp mallarını geri alabilecek, zorla değiştirilen dinlerine geri dönebileceklerdi.

Karadenizli ve Kürt çoğunluklu bir bölgenin Büyük Ermenistan yapılmak istenmesi, Kurtuluş Savaşı'nda Karadeniz halklarının (İnebolu'nun ikmal limanı olmasını hatırlayınız) ve özellikle Kürtlerin Ankara'ya katılmasını sağladı. Zaten iç isyanlarla, Saltanat'la (Anzavur) ve Yunanlılarla aynı anda mücadele eden TBMM Hükümeti dördüncü bir cephe karşısında ne yapardı, düşünmek bile bunaltıcıdır.

Yani, 1920 yılı geldiğinde, Ermeni Tehciri artık üzerine gidilen temel olay olmaktan çok uzaklaşmıştır. Hatta, sözü fazla edildiğinde Kurtuluş Savaşının başarısını engelleyebilecek bir olaydır artık. Üstelik, acil sorunun kurtuluşu sağlamak olarak belirttiği bir ortamda Tehcir sanıklarına idam veren aynı Divan-ı Harp M.Kemal ve arkadaşlarını da 11 Mayıs 1920'de gıyapta idama mahkûm edince, 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması imzalanınca, ve bir de Tehcir'in önemli sorumlularından bazıları Ankara'ya gelip katılınca, Tecziye Ahitnamesi tamamen unutulacaktır. Dahası, zamanla, Tehcir suçlarını cezalandırma hareketi Ankara'ya karşı hareket olarak yorumlanmaya başlanacaktır çünkü Malta'ya hem Tehcir sanıkları hem de Anadolu hareketine destek verenler birlikte sürülmüştür.

Sonuçta, Lozan'a giderken heyete on dört maddeden oluşan bir talimat verilmiştir ve bunlardan yalnızca ikisi "olmazsa olmaz" niteliktedir: "*Kapitülasyonlar: Kabul edilemez, görüşmeleri kesmek gerekirse gereken yapılır*" diyen 8 numaralı talimat ile, "*Doğu sınırı: 'Ermeni Yurdu' söz konusu olamaz, olursa görüşmeler kesilir*" diyen 1 numaralı talimat..

Bütün bunlar, Sevr'in gerçek bir karabasan olarak Türkiyeli insanın kafasında somutlaşmasını sağlamıştır. Fakat bunun yanında başka bir olgu daha vardır: Büyük Ermenistan projesi Kurtuluş Savaşını başlatmayı ve sürdürmeyi çok kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu olay, "Türk" kimliğinin, genel olarak gayrimüslimlerin özel olarak da Ermenilerin temel "öteki" ilan edilmesi biçimindeki bir mayayla yoğrulmasını doğurmuştur. Bütün bunlar, bugünkü Tabu'nun kökenlerini inşa edecektir.

Neticede, Ermeni Sorunu diye bir konu Cumhuriyet döneminde kolektif bellekten tamamen silinecektir. Bu bellek kaybının nasıl gerçekleştiğini ve günümüzde hangi tabulara neden olduğunu önümüzdeki "derse" bırakalım.